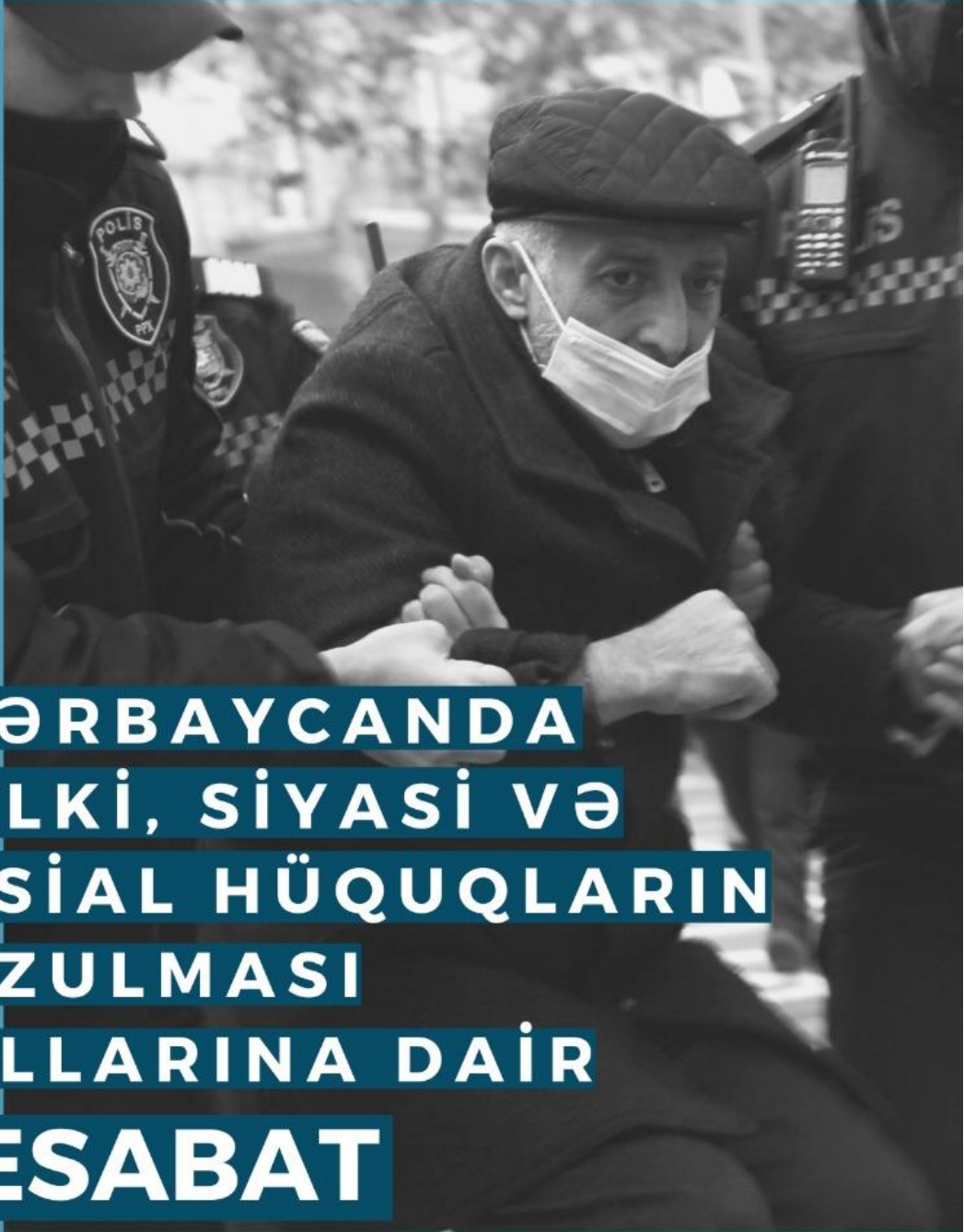

Seçkilərin Monitorinqi və Demokratiyanın
Tədrisi Mərkəzi

**AZƏRBAYCANDA
MÜLKİ, SİYASİ VƏ
SOSIAL HÜQUQLARIN
POZULMASI
HALLARINA DAİR
HESABAT**

I. XÜLASƏ

Seçkilərin Monitorinqi və Demokratiyanın Tədrisi Mərkəzi (SMDT) Azərbaycanda insan hüquqlarının durumuna dair alternativ və açıq mənbələrdən toplanmış məlumatlar əsasında mülki, siyasi və sosial hüquqların pozulması hallarına dair hesabat hazırlayıb.

SMDT Azərbaycanda insan hüquqlarının müdafiəsi, seçki sisteminin təkmilləşməsi, vətəndaşların idarəçilikdə iştirak imkanlarının artırılması və demokratik institutların təbliği yönündə çalışan qeyri-hökumət təşkilatıdır.

Azərbaycan Respublikasında insan hüquqlarının müdafiəsi sahəsində əvvəlki illərdə qeydə alınan problemlər 2021-ci ildə də müşahidə olunub və ölkədə bu halların sistemli səciyyə daşması müəyyən edilib.

SMDT bu il boyunca 580 fakt əsasında 676 hüquq pozuntusu qeydə alıb. Bu pozuntular arasında sosial təminat hüququ, ədalətli mühakimə və məhkəmə araşdırması hüququ, sərbəst toplaşmaq azadlığı, tibbi yardım hüququ, ifadə azadlığı, adekvat yaşayış standartı kimi hüquqların pozulması üstünlük təşkil edib. Ümumiyyətlə, qeydə alınmış 676 hüquq pozuntusundan 310 hal mülki və siyasi hüquqlar, 366 hal isə sosial-iqtisadi hüquqlar kateqoriyasına daxil olub.

2021-ci il ərzində ölkədə iqtisadi duruma mənfi təsir göstərən əsas faktorlardan olan COVID-19 pandemiyası sosial yaşayış şərtlərini çətinləşdirib. Xüsusən aztəminatlı ailələrə ünvanlı sosial yardımının təyin olunması və digər sosial müavinətlərin verilməsində bürokratik əngəllər sosial təminat hüququnun pozulması ilə bağlı şikayətlərinin əsasını təşkil edib. Bununla yanaşı 2020-ci ildə Ermənistanla 44 günlük müharibədə yaralanan keçmiş döyüşçülərin əlilliklərinin təyin olunması və reyestri ilə bağlı çatışmazlıqlar qeydə alınıb.

Siyasi məhbusların sayı il ərzində ciddi şəkildə azalmayıb, ilin əvvəlində verilən əfv sərəncamında 39 nəfər siyasi məhbusun adı yer alıb. Qondarma və siyasi motivli ittihamlarla azadlıqdan məhrum olunmuş şəxslər aclıq aksiyası və digər formalarda etirazlar ediblər.

İcra hakimiyyəti orqanları və polis bir qayda olaraq dinc toplantılara müxtəlif səbəblərdən icazə verməyib, toplantılara müdaxilə edib və bu müdaxilə əksər hallarda polis zorakılığı, həbslər və iştirakçıların inzibati qaydada cərimələnməsi və ya həbsi ilə nəticələnib.

Müstəqil media və ifadə azadlığı il ərzində davamı olaraq təzyiq altında olub. Müstəqil media orqanları və peşəkar jurnalistlər peşə fəaliyyətlərinə görə veb-saytlarına giriş müdaxilələri, sosial media hesablarının ələ keçirilməsi kimi pozuntularla qarşılaşıblar. İlin sonunda qəbul edilən "Media haqqında" yeni qanun müstəqil media orqanları və jurnalistlərin fəaliyyətini məhdudlaşdırma cəhdi kimi qiymətləndirilib.

Vətəndaş cəmiyyəti təşkilatlarının fəaliyyətini tənzimləyən normativ aktlara dəyişiklər edilməyib, 2013-2014-cü illərdə siyasi motivlərlə həbs edilən hüquq müdafiəçilərinin hüquqlarının pozulması barədə Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin verdiyi qərarlar icra edilməyib.

II. Giriş

SMDT Azərbaycanda seçki sistemi, vətəndaş cəmiyyəti və demokratik institutların inkişafı sahəsində fəaliyyət göstərən qeyri-hökumət təşkilatıdır.

SMDT 1 dekabr 2008-ci ildə, qeydiyyatı ləğv edilmiş Seçki Monitoring Mərkəzinin (SMM) bazası əsasında yenidən təsis olunub. Xatırladaq ki, 14 may 2008-ci ildə SMM-in qeydiyyatını Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin əsassız iddiası əsasında Xətai Rayon Məhkəməsi ləğv edib. Bu hadisədən sonra SMM-in təsisçisi və üzvü olmuş şəxslər SMDT-ni təsis ediblər.

SMDT (keçmiş SMM) 2001-ci ildən Azərbaycanda keçirilən 15 seçkinin monitorinqini həyata keçirib. Seçkilərin monitorinqi ilə bağlı SMDT indiyədək 14000 nəfərdən artıq vətəndaşa 600-dən çox təlim keçib və onların seçki komissiyalarında akkreditə olunmalarına hüquqi-texniki yardım göstərib.

SMDT ATƏT-ə üzv olan ölkələrin vətəndaş cəmiyyəti təşkilatlarını (VCT) birləşdirən Seçkilərin Monitorinqi Təşkilatlarının Avropa Şəbəkəsi (ENEMO), Şərq Tərəfdaşlıq ölkələrinin Vətəndaş Cəmiyyəti Forumu, Demokratik Seçkilər üzrə Avropa Platformasının (EPDE) və Azərbaycan İnsan Hüquqları Evinin üzvüdür.

Metodologiya

Bu sənəd Seçkilərin Monitorinqi və Demokratiyanın Tədrisi Mərkəzinin (SMDT) 2021-ci il ərzində apardığı müşahidələr və vətəndaşların onlayn şikayətləri üzrə toplanan hüquq pozuntuları əsasında hazırlanıb. SMDT mülki və siyasi, o cümlədən sosial-iqtisadi hüquqların pozulması halları üzrə iddiaları və rəyləri təhlil edərək, Azərbaycanda insan hüquqlarına dair cari vəziyyəti qiymətləndirməyə çalışıb.

Hesabata mülki və siyasi, həmçinin sosial-iqtisadi hüquqlar kateqoriyasından olan müxtəlif növ hüquq pozuntularına dair statistik məlumatlar və bu hallar üzrə örnək faktlar daxil edilib.

Sənədə daxil edilən statistik məlumatlar iki mənbə hesabına toplanaraq təhlil edilib:

a) Vətəndaşların şikayətləri əsasında

“Gözətçi” insan hüquqları portalına¹ il ərzində vətəndaşlardan onlayn rejimdə şikayətlər toplanılıb. Bu məlumatları dəqiqləşdirmək üçün şikayətçilərlə birbaşa əlaqə saxlanılıb, onlardan müxtəlif sənədlərin surəti, video və foto materiallar qəbul edilib. Bəzi hallarda toplanmış məlumatların dəqiqliyi şübhə doğuraraq, nəzərə alınmayıb. Qeyd edək ki, bəzi şikayətlər dərc edildikdən sonra müvafiq dövlət qurumlarının reaksiyası və tədbirləri nəticəsində qismən və ya tamamilə həllini tapıb.

---

¹Portalın veb sahifəsi: www.gozetci.az

a) Media monitoringi əsasında

SMDT-nin Hüquqi Yardım və Monitoring Qrupu 2021-ci il ərzində sosial media və kütləvi informasiya vasitələrində yayılan məlumatlar əsasında araşdırma aparıb və bu məlumatların xarakterini təhlil edib. Bu zaman məlumatı açıqlayan şəxslər, xüsusən zərərçəkən tərəfin təmsilçiləri və vəkillərin rəyləri öyrənilib, hüquqi çəkişmələr barədə müvafiq rəsmi sənədlər əldə edilib.

SMDT sənədin hazırlanmasında beynəlxalq hüquq müdafiə təşkilatları, habelə BMT, ATƏT və Avropa Şurasının insan hüquqlarının monitoringinə dair metodlarına əsaslanıb.

Sənəddə Turan İnformasiya Agentliyi, AzərTac İnformasiya Agentliyi, Amerikanın Səsi, Azadlıq Radiosu, BBC Azərbaycan, Meydan Tv, Toplum Tv kimi media orqanları, Gözətçi İnsan Hüquqları portalı və Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin məlumatlarından istifadə olunub.

SMDT bu sənədin hazırlanması üçün yardım edən hüquqşünaslar, hüquq müdafiəçiləri, könüllülər və vəkillərə minnətdarlığını ifadə edir. Sənədin ön səhifəsində istifadə olunmuş fotosəkilə görə SMDT həmçinin reportyor Fərqanə Novruzovaya təşəkkürünü bildirir.

III. İNSAN HÜQUQLARININ MÜDAFİƏSİ ÜZRƏ SİYASİ ŞƏRAİT

Ermənistanla Azərbaycan arasında 2020-ci ilin 44 günlük müharibəsinin nəticələri siyasi həyatda əsas müzakirə mövzusu olaraq qalıb. Müharibə sonrası imzalanmış üçtərəfli atəşkəs sazişinin icra vəziyyəti, şəhid ailələri və yaralı döyüşçülərin sosial vəziyyəti, müharibə iştirakçıları və müharibədən əziyyət çəkən mülki əhaliyə sosial dəstək, işğaldan azad edilmiş ərazilərin minalardan təmizlənməsi və bu ərazilərdə tikinti-abadlıq layihələri siyasi müzakirələrin əsas predmeti olub.

Novruz bayramı ilə bağlı ölkə başçısı İlham Əliyevin 17 mart 2021-ci ildə imzaladığı əfv sərəncamı 475 məhbusun azadlığa çıxmasını, 98 nəfərin cəzasının çəkilməmiş hissəsinin yarıyadək azaldılmasını təmin edib. Bu sərəncamla ömürlük azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmiş üç nəfərin cəzası 25 il müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzası ilə əvəzlənib. Azadlığa çıxan şəxslər arasında yerli hüquq müdafiəçilərinin siyasi məhbus hesab etdiyi 39 nəfər dustaq da olub. Onlardan 30 nəfər Nardaran olayları, 3 nəfər isə Gəncə hadisələri ilə bağlı həbs edilən şəxslər olub. Digər siyasi məhbuslardan 5 nəfər Xalq Cəbhəsi Partiyasının üzvü və bir jurnalist azadlığa çıxıb.

İlin sonunda isə Prezident İlham Əliyev 8 Noyabr- Zəfər Günü münasibətilə amnistiyanın elan olunması təşəbbüsü ilə çıxış edib. Noyabrın 5-də Milli Məclis amnistiya elan edilməsi haqqında qanun layihəsini təsdiqləyib. Amnistiya aktı Ermənistanla müharibədə və Azərbaycan Respublikasının suverenliyinin və ərazi bütövlüyünün qorunması uğrunda aparılan digər döyüş

əməliyyatlarında iştirak etmiş şəxslərin, habelə döyüş əməliyyatlarında həlak olmuş şəxslərin yaxın qohumlarının, mülki əhaliyə qarşı hərbi təxribat nəticəsində əlil və ya həlak olmuş şəxslərin yaxın qohumlarının, habelə böyük ictimai təhlükə törətməyən cinayət törətmiş şəxslərin cinayət məsuliyyətindən azad edilməsi nəzərdə tutur. Bəzi iddialara görə amnistiya aktından 15 min nəfərədək məhkum faydalana biləcək. Amnistiya aktından həbsdə olan siyasi məhbuslardan yalnız 2 nəfər faydalanıb.

Ümumiyyətlə, nə əfv sərəncamı, nə də amnistiya aktı ölkədə siyasi məhbus sayının azalması yönündə ciddi dönüş yaratmayıb. Əskinə il ərzində siyasi motivli təqiblər davam edərək, bəzi ictimai fəallar həm inzibati həbslərə, həm də azadlıqdan məhrum etmə ilə nəticələnən cinayət məsuliyyətinə məruz qalıblar.

2021-ci il ərzində sərbəst toplaşmaq və birləşmək hüquqlarının müdafiəsi yönündə islahatlar aparılmayıb, vətəndaş cəmiyyəti təşkilatlarının fəaliyyətinə məhdudlaşdırıcı yaradan normativ aktların demokratikləşməsi yönündə siyasi iradə nümayiş etdirilməyib.

İlin sonunda "Media haqqında" yeni qanun layihəsi Milli Məclisə təqdim edilib. Bu qanun layihəsinin media və ifadə azadlığı ilə bağlı məhdudlaşdırıcı müddəalarına etirazlara baxmayaraq, sənəd parlamentin üçüncü oxunuşunda 30 dekabrda qəbul edilib.

Ötən il həmçinin səlahiyyətli qurumların karantin qaydalarından sui-istifadə edərək, 60-dən çox hökumət tənqidçisi və fəalın siyasi çıxışlarına görə inzibati cərimələrlə cəzalandırılması ilə müşayiət olunub.

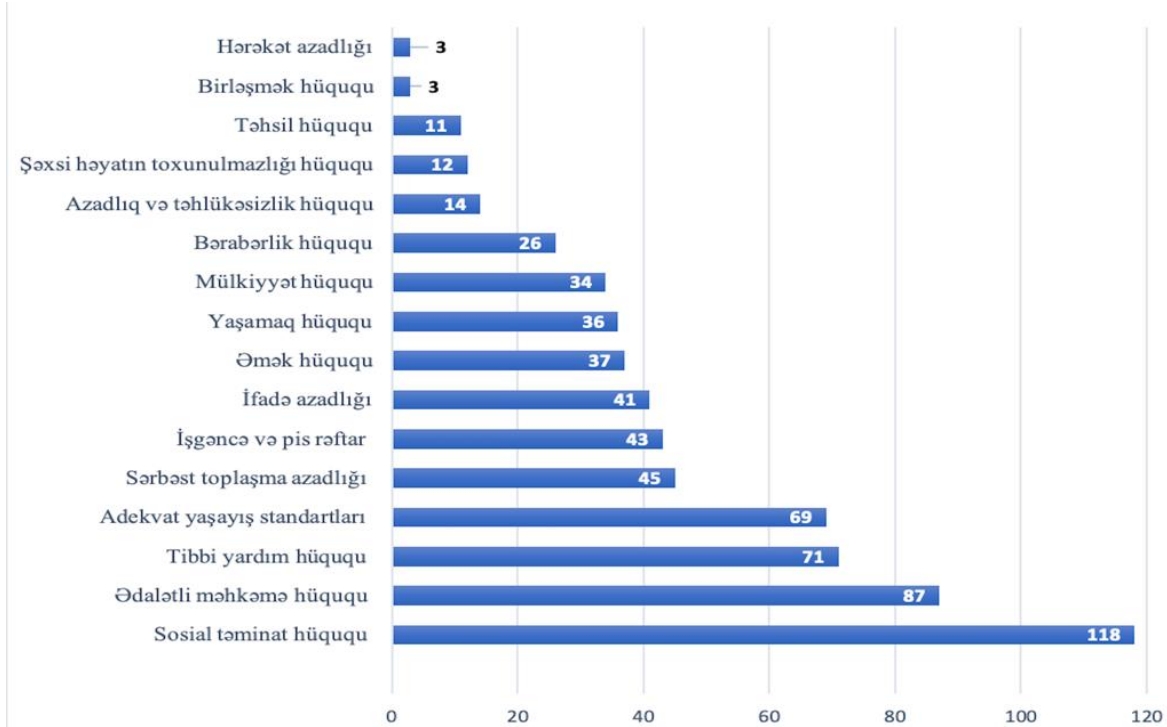
IV. MONİTORİNQİN NƏTİCƏLƏRİ

2021-ci il ərzində SMDT-nin qeydə aldığı insan hüquqları pozuntuları əvvəlki illərdə də müşahidə olunduğundan bunları Azərbaycan üçün sistemli baş verən hüquq pozuntuları hesab etmək olar. Son iki il ərzində Azərbaycanda sosial-iqtisadi həyata mənfi təsir göstərən COVID-19 pandemiyası bir sıra siyasi və sosial hüquqların məhdudlaşması ilə müşayiət olunub.

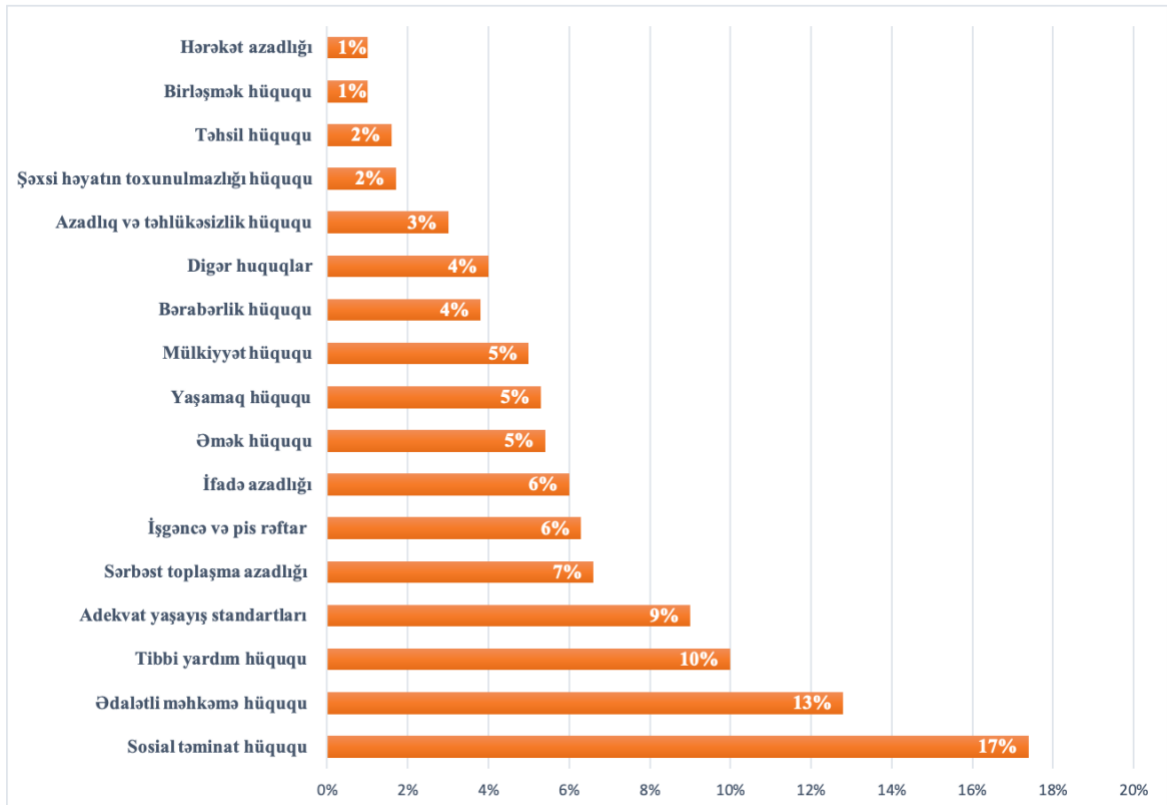
SMDT 2021-ci ildə toplanmış 580 fakt əsasında 676 hüquq pozuntusunu müəyyən edib. Bəzi şikayətlərdə eyni fakt üzrə bir neçə hüquq pozuntusu müəyyən edildiyindən hüquq pozuntularının sayı çoxalıb.

Əvvəlki illərdə olduğu kimi sosial təminat hüququ (118) və ədalətli mühakimə hüququ (87) ən çox pozulan hüquqlar arasında olub. Ümumilikdə, 676 hüquq pozuntusundan 310 hal mülki və siyasi hüquqlar, 366 hal isə sosial və iqtisadi hüquqlar kateqoriyasına daxil olub.

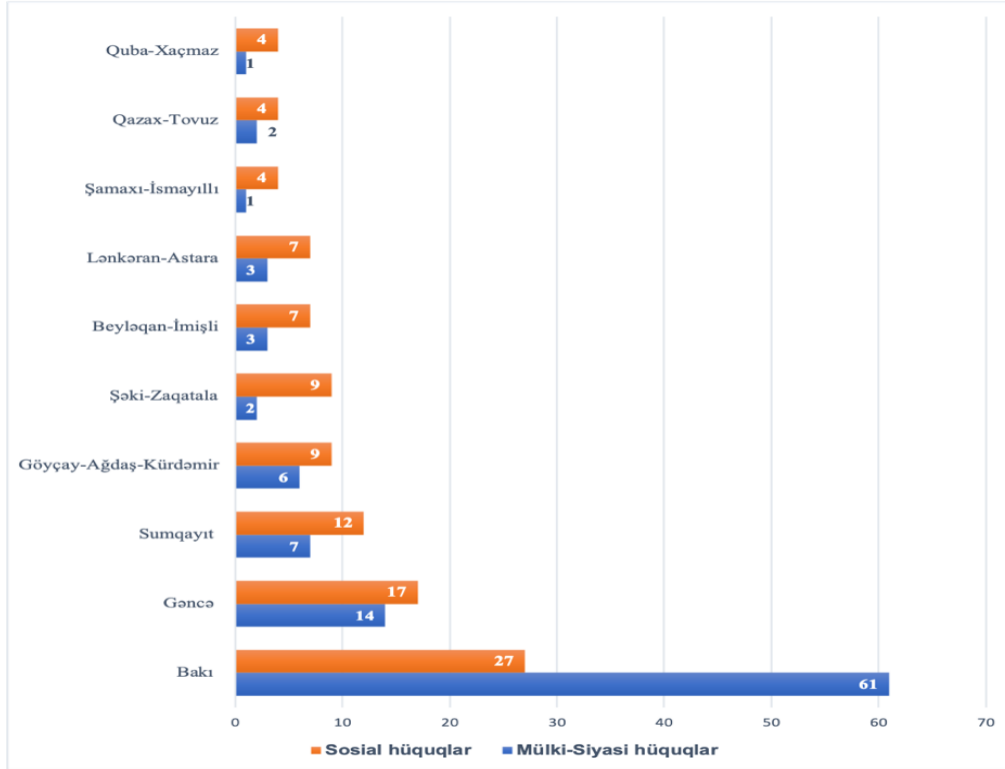
Hüquq pozuntularının sayı (rəqəmlə)

Hüquq pozuntularının sayı (faizlə)

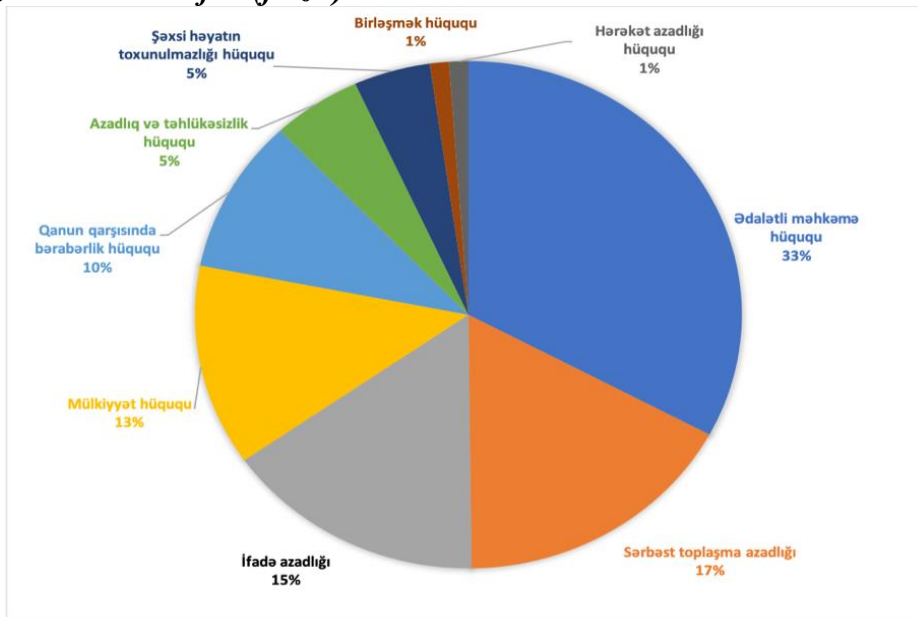

Hüquq pozuntularının bölgələr üzrə təsnifatı göstərir ki, mülki və siyasi hüquqların pozulması ilə bağlı kütləvi hallar daha çox Bakı, Gəncə və Sumqayıt kimi iri şəhərlərdə qeydə alınıb. SMDT bu tendensiyanı daxili miqrasiya nəticəsində əhalinin daha çox iri şəhərlərdə cəmləşməsi, habelə siyasi yönümlü tədbirlərin daha çox böyük şəhərlərdə keçirilməsi ilə izah edir.

4.1. Mülki və siyasi hüquqlar

Pozuntuların təsnifatı (faizlə):

a) Ədalətli mühakimə hüququ

Hesabat üçün ədalətli mühakimə və məhkəmə araşdırması hüququnun pozuntusu ilə bağlı 87 hal əsas götürülüb.

Ədalətli məhkəmə araşdırması hüququnun pozulması halları prosesdə ərizəçinin və ya onun nümayəndəsinin iştirakı, açıq məhkəmə araşdırması, sübutların qəbul edilənliyi və qiymətləndirilməsi, tərəflərin bərabərliyi, çəkişmə prinsipi, məhkəmə qərarlarının əsaslandırılması kimi prosessual hüquq normalarının pozuntusu formasında özünü göstərib.

Sosial mediada hökuməti tənqid edən, etiraz aksiyalarında iştirak edən ictimai fəal və müxalifətçilərə, həmçinin jurnalistlərə qarşı formal məhkəmə iclasları keçirilib, əsassız ittihamlar irəli sürülüb. Siyasi motivli bu cür ittihamlarda əsasən İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 206-cı (narkotik vasitələrin satış məqsədi olmadan şəxsi istehlak miqdarında hazırlanması, əldə edilməsi, saxlanması), 211-ci (karantin qaydalarının pozulması), 510-cu (xırda xuliqanlıq), 535-ci (polis işçisinin qanuni tələbinə qəsdən tabe olmama) və cinayət məəcəlləsinin 234-cü (qanunsuz narkotik dövriyyəsi) kimi maddələr tətbiq olunub.

Ötən il siyasi motivli həbslərdən biri “Müsəlman Birliyi” hərəkatının üzvü Razi Hübətovun Facebook hesabında hakimiyyətin tənqidinə yönəlik fikirlər paylaşdığı üçün baş verib. 9 iyulda ona qarşı Cinayət Məcəlləsinin 234.4.3-cü (qanunsuz narkotik dövriyyəsi) maddəsi ilə ittiham irəli sürülüb və Nərimanov rayon məhkəməsinin qərarı ilə o, həbs edilib. ²

b) İfadə azadlığı

Hesabat üçün ifadə azadlığının pozulması ilə bağlı 41 hal əsas götürülüb.

İfadə azadlığının pozulması halları əsasən vətəndaşların sosial mediada paylaşdığı fikir və rəylərə görə polis bölmələrinə çağırılması, siyasi-psixoloji təzyiqlərin edilməsi və təzyiqlər nəticəsində həmin tənqidi fikirlərin sosial mediada silinməsi, o cümlədən inzibati qaydada həbs olunma və digər formalarda baş verib.

Aprelin 15-də Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin hökmü ilə 2020-ci ilin iyulunda Dövlət Təhlükəsizliyi Xidmətinin (DTX) həbs etdiyi blogger Aslan Qurbanov 7 il müddətinə azadlıqdan məhrum edilib. Qurbanov Cinayət Məcəlləsinin 281 (dövlət əleyhinə yönələn açıq çağırışlar) və 283.1-ci (kütləvi informasiya vasitələrindən istifadə olunmaqla milli, irqi, sosial, dini nifrət və düşmənçiliyin salınması) maddələri ilə təqsirli bilinib. Ancaq Qurbanovun yaxınları və müdafiəçiləri bildirir ki, onun həbsinə səbəb Instagram hesabında etnik mənsubiyyəti talış olan müəlliflərin mahnı, şeir və ifadələrini paylaşması, talış olan qəhrəmanları, talış dili və ədəbiyyatını təbliğ etməsi olub.

---

² Gözətçi, (9 iyul 2021) <https://bit.ly/3tgG4hA>

Martın 19-da AXCP üzvü Şahin Hacıyev Kəpəz Rayon Məhkəməsinin qərarı ilə 30 sutka inzibati qaydada həbs edilib.³ Partiyadan bildirilib ki, Hacıyevin həbsinin səbəbi onun facebook sosial şəbəkəsində yazdığı tənqidi fikirləridir.

İncəsənət nümayəndələrinin də ifadə azadlıqları müntəzəm şəkildə pozulub, bir sıra hallarda onlar polis bölmələrinə aparılıblar. İyulun 16-da aktyor Elmin Bədəlov Qış Parkında “Yeddinci Məkan” adlı küçə tamaşasını nümayişi etdirdiyi üçün polis tərəfindən saxlanılıb, 27-ci polis bölməsinə aparılıb. O, bölmədə 3 saata yaxın saxlanıldıqdan sonra sərbəst buraxılıb.⁴

Oktyabrın 6-da bloqer, ictimai fəal Anar Abdulla Facebookda yazdığı fikirlərinə görə polisə çağırılıb və 15 sutka inzibati qaydada həbs olunub. O, polis idarəsində zorakılığa məruz qaldığını bildirib.⁵

30 dekabrda “Media haqqında” yeni qanun layihəsi parlamentdə üçüncü oxunuşda qəbul olunub. Bəzi ekspertlər və müstəqil media təmsilçiləri bu qanun layihəsinin Azərbaycanda internet mediasını nəzarətə almağa yönəldiyini bildirib. Qanunda əsas məqamlardan bir jurnalistlərə vahid vəsiqənin verilməsi və reyestrə salınma qaydasıdır. Reyestr üçün qaydalarda ali təhsil, üç illik staj, fəaliyyət qabiliyyətli olma, ağır və ya xüsusi ağır cinayətlər üzrə əvvəllər məhkum olmama kimi qeyri-legitim tələblər əksini tapıb. Qanunda həmçinin jurnalistlərin şirnikləndirilməsini, onlara imtiyazlar nəzərdə tutan və jurnalistlərin peşə etikası ilə uzlaşmayan məsələlər də yer alıb.⁶ Qeyd edək ki, vətəndaş cəmiyyəti qurumlarının çağırışlarına baxmayaraq, qanun layihəsi Avropa Şurası Venesiya Komissiyası ekspertlərinin rəyinin alınması üçün bu quruma təqdim edilməyib, yerli ekspertlərin rəyi nəzərə alınmayıb.

c) Siyasi məhbuslar

2021-ci ilin martında ölkə başçısının imzaladığı əfv fərmanı 39 nəfər siyasi məhbusun azadlığa çıxmasını təmin etsə də, ölkədə siyasi məhbus sayında ciddi azalma baş verməyib. Məsələn, iyunun 4-də Siyasi Məhbusların Azadlığı Naminə İttifaqı siyasi motivlərlə həbs edilən və mühakimə olunan şəxslərin yeni siyahısını açıqlayıb. Yenilənmiş siyahıda adı çəkilən 121 nəfəri müxtəlif kateqoriyalar üzrə qruplaşdırıb:

- **“Gəncə işi üzrə həbs edilənlər” - 45 nəfər;**

3 iyul 2018-ci ildə Gəncədə şəhərinin o zamankı icra hakimiyyəti başçısı Elmar Vəliyevə sui-qəsd törədilib. Gəncə sakini Yunis Səfərov onu və cangüdəninə yaralayıb. Bundan sonra, naməlum şəxslər iyulun 10-da Gəncə administrasiyasının binası qarşısında etiraz aksiyası təyin edib və həmin gün şəhərdə iğtişaşlar baş verib. Bu iğtişaşlar zamanı iki yüksək rütbəli polis

³ Gözətçi, (21 mart 2021) <https://bit.ly/3t95ePe>

⁴ Amerikanın səsi, (17 iyul 2021) <https://bit.ly/3HGzNjk>

⁵ Gözətçi, (7 oktyabr 2021) <https://bit.ly/3zV05vH>

⁶ BBC Azərbaycan, (14 dekabr 2021) <https://bbc.in/3F9roD9>

zabiti qətlə yetirilib. Bunun ardınca kütləvi həbslər başlayıb. Hüquq müdafiəçilərinin rəyinə əsasən bu iğtişəşda iştirak etməyən şəxslər də əsassız olaraq cinayət məsuliyyətinə cəlb edilib.

- **“Tərtər işi üzrə həbs edilənlər” - 27 nəfər;**

2017-ci ildə 4 rəsmi qurum birlikdə açıqlama yayaraq, bir qrup hərbiçinin Ermənistan tərəfinə casusluq etməsi barədə cinayət işi açıldığını bildirib. Bundan sonra 27 nəfər həbs edilib.

18 dekabrda Baş Prokurorluq, Daxili İşlər Nazirliyi və Dövlət Təhlükəsizliyi Xidməti birgə məlumat yayaraq, 2017-ci ildə orduda baş verən kobud qanunsuzluq faktlarını ("Tərtər işi" kimi bilinir) təsdiq ediblər. Bildirilib ki, Tərtər işi ilə bağlı istintaq qrupu yaradılıb, yenidən araşdırılma aparılacaq.⁷

- **“Nardaran olayı və Müsəlman Birliyi Hərəkatı üzvləri” - 19 nəfər;**

Dindar fəallara qarşı, xüsusən son bir neçə il ərzində fəal şəkildə Azərbaycan hakimiyyətinin dini sahədəki siyasətini sərt tənqid etmiş Tale Bağırzadə və “Müsəlman Hərəkatı” Birliyinin üzvlərinə təzyiqlər və təqiqlər güclənib, onlarla şəxs həbs edilib, amansız işgəncələrə məruz qalıb və hazırda ən ağır ittihamlarla mühakimə ediliblər.

- **Tovuz döyüşləri ilə bağlı dəstək yürüşündə saxlanılanlar – 3 nəfər;**

2020-ci ilin 14-15 iyulunda Bakıda minlərlə vətəndaş Ermənistan-Azərbaycan sərhəddinin Tovuz rayonu ərazisində gedən döyüşlərdə yüksək rütbəli hərbiçilər, o cümlədən general-mayor Polad Həşimovun ölümünə etiraz edərək, müharibənin başlanması tələbi ilə yürüş-mitinq təşkil ediblər. Aksiya polis tərəfindən dağıdıldıqdan sonra xeyli şəxs saxlanılıb, 36 nəfər isə cinayət-istintaq prosesinə cəlb edilib.⁸ Təqsirləndirilənlər arasında 15 nəfər AXCP üzvü olub. İl ərzində keçirilən məhkəmə prosesinin nəticəsi olaraq 3 nəfər istisna olmaqla digər şəxslər azadlıqdan şərti olaraq məhrum etmə cəzası alıblar.

Tovuz olayları üzrə ittiham edilənlərlə bağlı Bakı Apellyasiya Məhkəməsində iyunun 22-də hökm oxunub. Hökmə əsasən, AXCP fəallarının hər birinə 2,5 il sınaq müddəti olmaqla, 2 il 10 ay şərti cəza təyin olunub. Bununla da, bu cinayət işi üzrə məhkəmə prosesləri başa çatıb.⁹

Qeyd edək ki, müxtəlif hüquq müdafiə təşkilatlarının ömürlük azadlıqdan məhrum etmə cəzası almış dustaqlar barədə ortaq mövqeyi yoxdur. Hazırda isə 1993-1995-ci illərdə müxtəlif silahlı birləşmələr, o cümlədən keçmiş Xüsusi Təyinatlı Polis Dəstəsinin (XTDP) üzvləri olan 14 nəfərin hazırda ömürlük həbsdə olduğu bildirilir.

Siyasi motivli ittihamlar əsasında həbsdə olan jurnalistlər və blogerlərin sayının 7, müxalif partiya və hərəkatların üzvü olan siyasi məhbusların isə 7 nəfər olduğu qeyd edilir.

---

⁷ Qafqazinfo, (21 dekabr 2021) <https://bit.ly/3nd5nNL>

⁸ BBC Azərbaycan, (21 iyul 2021) <https://bbc.in/3r1nIOP>

⁹Gözətçi, (24 avqust 2021) <https://bit.ly/3GfVK8G>

Oktyabrın 8-də Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsində çıxarılmış hökmə AXCP üzvü, partiya sədri Əli Kərimlinin ictimai əsaslarla mühafizəçisi olmuş Niyaməddin Əhmədov 13 il azadlıqdan məhrum edildi. Məhkəmə hökmünə əsasən, Əhmədov CM-in 214-1 (terroru maliyyələşdirmə), 281 (dövlət əleyhinə yönəlik açıq çağırışlara hazırlıq) və 233-1 (qanunla mülki dövriyyəyə olmasına yol verilməyən əşyaları əldə etmə, saxlama) maddələri ilə təqsirli bilinib.¹⁰

8 oktyabrda Niyaməddin Əhmədovun məhkəməsindən öncə saxlanan fəal Fuad Əhmədli 22-ci polis bölməsinə aparılıb, 7 saat sonra isə məhkəməyə çıxarılıb. Barəsində İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 510-cu maddəsi (xırda xuliqanlıq) əsas tutularaq Nəsimi Rayon Məhkəməsinin qərarı ilə ictimai fəal 30 sutka inzibati qaydada həbs olunub.¹¹

15 oktyabrda AXCP üzvü Elxan Əliyev polis tərəfindən saxlanılıb və barəsində İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 535-ci (polisə müqavimət) maddəsi ilə protokol tərtib edilib. İctimai fəala Xətai rayon Məhkəməsinin qərarı ilə 20 sutka inzibati həbs cəzası verilib.¹²

Noyabrın 5-də Milli Məclis 8 Noyabr Qələbə Günü münasibətilə Amnistiya Aktını qəbul edib və aktın şamil olunacaq şəxslərin dairəsini müəyyən edib. Amnistiya aktının siyasi məhbuslara, o cümlədən ona şamil edilməməsinə etiraz edən Saleh Rüstəmli noyabrın 6-da saxlandığı 13 sayılı Çəzaçəkmə Müəsisəsində aclıq aksiyasına başlayıb və bu prosesi 41 gün davam etdirib. Qeyd edək ki, Saleh Rüstəmli 2019-cu ildə Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin qərarı ilə 7 il 3 ay müddətinə azadlıqdan məhrum edilib. O, Azərbaycan Xalq Cəbhəsi Partiyasını qanunsuz yolla maliyyələşdirməkdə və çirkli pulların yuyulmasında ittiham olunub.

Xatırladaq ki, Avropa Şurası Parlament Assambleyası (AŞPA) 2020-ci ilin 30 yanvarında "Azərbaycanda siyasi məhbuslarla bağlı məlumatlar haqqında iş" üzrə qətnaməni qəbul edərək, Azərbaycanda "sistemli xarakter" daşıyan siyasi məhbus probleminin həllinə çağırış edib. Sənəddə QHT liderləri, hüquq müdafiəçiləri, siyasi fəallar, jurnalistlər, bloggerlər və vəkillərə olan təzyiqlərə toxunulub, ölkədə demokratik institutların fəaliyyətinə yaradılan maneələrlə bağlı ciddi narahatlıq ifadə olunub. AŞPA Azərbaycan hakimiyyətinə müraciət edərək, hüquq müdafiə təşkilatlarının siyahılarında göstərilən siyasi məhbusların işlərinə yenidən baxmağı və siyasi motivlərlə həbs olunanların hamısını azad etməyi xahiş edib.¹³ Ancaq bu qətnamənin qəbulundan keçən iki il ərzində siyasi məhbus probleminin həlli ilə bağlı hakimiyyət siyasi iradə nümayiş etdirməyib.

d) Sərbəst toplaşmaq azadlığı

İl ərzində sərbəst toplaşmaq azadlığının pozulması üzrə 45 hal müəyyən edilərək, dəqiqləşdirilib. Sərbəst toplaşmaq azadlığı əsasən dinc etiraz aksiyalarına yerli icra hakimiyyəti orqanlarının tətbiq

¹⁰ Gözətçi, (8 oktyabr 2021) <https://bit.ly/3f7qoVD>

¹¹ Gözətçi, (8 oktyabr 2021) <https://bit.ly/3HQOpge>

¹² Gözətçi, (15 oktyabr 2021) <https://bit.ly/3qbuiTM>

¹³ Amerikanın səsi, (31 yanvar 2020) <https://bit.ly/3f97wFW>

etdiyi qadağalar, dinc yürüş və piketlərin polislərin müdaxiləsi nəticəsində dağıdılması halları üzrə pozulub.

Feminist fəallar qadın hüquqlarının müdafiəsi üçün hər il 8 Mart Beynəlxalq Qadınlar günündə Bakıda aksiya keçirir. Bu il martın 8-də növbəti Fəvvarələr Meydanına planlaşdırılan aksiya polis əməkdaşlarının müdaxiləsi nəticəsində dağıdılıb, bəzi qadın fəallar saxlanılaraq polis bölməsinə aparıldıqdan sonra sərbəst buraxılıb.¹⁴

İyulun 8-də bir qrup heyvansevər gənc Bakıda yerləşən “Toplan” sahibsiz itlərə qayğı mərkəzinin qarşısında itlərin öldürülməsinə qarşı etiraz aksiyası keçiriblər. Aksiya iştirakçıları mərkəzin rəhbərliyindən kimsə görüşməmiş, əvəzində polis əməkdaşları hadisə yerinə çağrılaraq aksiyı zorakılıqla dağıdıblar.¹⁵

Sentyabrın 30-da Saatlı rayon sakini Elməddin Əhmədov inzibati qaydada həbs olunub. Buna səbəb Əhmədovun Saatlı rayonunun Nabatakənd, Çolpu və Orta Muğan kəndlərinin sakinlərinin su tələbilə keçirdiyi aksiyada iştirakı olub.¹⁶

Oktyabrın 13-də NİDA və D18 Hərəkatının bir sıra gənc fəalları Yeni Azərbaycan Partiyasının keçmiş qərargahının yerləşdiyi binanın qarşısında aksiya keçiriblər. Gənc fəallar Azərbaycanda AXCP üzvləri Niyaməddin Əhmədovun və Fuad Əhmədlinin, o cümlədən jurnalist, ictimai fəal Anar Abdullanın, eləcə də digər siyasi məhbusların həbsinə etiraz ediblər. Aksiya iştirakçıları “Rədd olsun irtica!”, “Yaşasın Cümhuriyyət!” şüarları səsləndiriblər. Aksiya polis tərəfindən dağıdılıb, iştirakçılar polis bölməsinə aparılıb, pis rəftara məruz qalıblar. Aksiya iştirakçılarından Elmir Abbasov inzibati qaydada həbs olunub.¹⁷

Dekabrın 1-də Bakının Fəvvarələr meydanında Saleh Rüstəmlinin azadlığa buraxılması tələbi ilə keçirilən aksiya polis zorakılığı ilə dağıdılıb. Etiraz aksiyasında “Saleh Rüstəmliyə azadlıq!”, “Salehi öldürməyin, azad edin!” şüarları səsləndirilib. Polis 30-dan artıq etirazçını saxlayıb, Saxlanılanlardan Elçin Teymurov 25 sutka, İlham Hüseyn 30 sutka, Səyyad Quliyev 15 sutka, Elxan Əliyev isə 20 sutka inzibati qaydada həbs olunub. Onlar İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 211.1-ci (Epidemiya əleyhinə rejimin, sanitariya-gigiyena və karantin rejimlərinin pozulması) maddəsinin pozulmasında təqsirli biliniblər.¹⁸

Dekabrın 24 və 28-də bir qrup jurnalist Milli Məclisin binası qarşısında “Media haqqında” qanun layihəsinə etiraz olaraq aksiya keçirib. Aksiya iştirakçıları bəyan ediblər ki, sözügedən qanun

---

¹⁴ BBC Azərbaycan, (8 mart 2021) <https://bbc.in/3Gco2AV>

¹⁵ Amerikanın səsi, (8 iyul 2021) <https://bit.ly/3r4BxME>

¹⁶ Gözətçi, (30 sentyabr 2021) <https://bit.ly/3q9ez7z>

¹⁷ Gözətçi, (13 oktyabr 2021) <https://bit.ly/3r0el1T>

¹⁸ Amerikanın səsi, (3 dekabr 2021) <https://bit.ly/3Fdf7h0>

layihəsi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına və Avropa İnsan Hüquqları Konvensiyasına ziddir.¹⁹ Polis aksiyaya mane olmağa çalışaraq, jurnalistləri ərazidən uzaqlaşdırıb.

Ümumilikdə, il ərzində sosial və siyasi tələblərlə planlaşdırılan bütün aksiyaların qarşısı polis müdaxiləsi ilə alınıb.

e) İşgəncə və alçaldıcı rəftar halları

İl ərzində toplanmış faktlar üzrə işgəncə və pis rəftarla bağlı 56 hal müəyyən edilib. İşgəncə və pis rəftara əsasən saxlanılan və həbs olunan şəxslər məruz qalıblar. Bu cür pozuntulara döymə, təhqir, qəsdən sağlamlığa ağır zərər vurma və psixoloji təhdidlə ifadə alma halları daxildir.

İnzibati qaydada saxlanılan və ya həbsdə olan 10 nəfər AXCP üzvü işgəncə və pis rəftarla bağlı şəxsən və ya yaxınları vasitəsilə ictimaiyyətə məlumat veriblər. Məsələn, hazırda həbsdə olan AXCP üzvü Zamin Salayev 22 sentyabrda saxlandığı 17 saylı cəzaçəkmə müəssisəsində ona işgəncə verildiyini deyib. Salayev yaxınlarına bildirib ki, partiyadan çıxmaq barədə ərizəyə qol çəkməsi üçün müəssisənin rəisi Şakir Qəniyev tərəfindən bir neçə dəfə döyülüb.

Aprelin 19-da AXCP Gəncə şöbəsinin üzvü Şahin Hacıyev bildirib ki, inzibati həbsdən buraxıldıqdan sonra evində mülki şəxslər ondan təzyiq altında “peşmançılıq etirafı” alıb, videoya çəkiblər.²⁰

Avqustun 13-də Şirvan Apelyasiya Məhkəməsində vəkil Coşqun İsgəndərov həmin rayonun polis şöbəsinin əməkdaşları tərəfindən döyüldüyünü deyib. Vəkil bildirib ki, həmin gün Şirvan Apelyasiya Məhkəməsində hüquqlarını müdafiə etdiyi şəxsin cinayət işinə baxış keçirilib. Bu zaman təqsirləndirilən şəxsi polis şöbəsindən məhkəməyə aparıb-gətirən polislər vəkilə qarşı zorakılıq göstəriliblər.²¹

Oktyabrın 7-də ictimai fəal Bəxtiyar Hacıyev Prezident İlham Əliyevin keçəcəyi kortejlə əlaqəli bağlanmış boş yolu çəkdiyinə görə saxlanılıb və polisin fiziki təzyiqinə məruz qalıb.

İl ərzində əksər mitinqlərdə iştirakçılar da polis zorakılığına məruz qalıblar. 1 dekabrda Saleh Rüstəmlini müdafiə aksiyasında saxlanılan Tofiq Yaqublu əvvəlcə 39-cu bölməsinə aparılıb, daha sonra isə bölmədən çıxarılaraq Bakı şəhərindən 30 kilometr uzaq məsafədə düşürülüb. Bu müddət ərzində o vəhşicəsinə döyüldüyünü, saxlanılan zaman ona işgəncə verildiyini və döyüldükdən sonra video çəkiliş aparıldığını bildirib.²² Yaqublu dekabrın 3-də Səbail Rayon Prokurorluğunda ifadə verib, ardınca o, xəsarətlərin müəyyən olunması üçün tibbi ekspertizadan keçirilib. Ancaq Baş Prokurorluğun yanvarın 12-də yaydığı məlumatda deyilir ki, araşdırma zamanı Tofiq

¹⁹ Gözətçi, (28 dekabr 2021) <https://bit.ly/3qjszMt>

²⁰ Gözətçi, (19 aprel 2021) <https://bit.ly/3t95ePe>

²¹ Gözətçi, (13 avqust 2021) <https://bit.ly/3r1qfFP>

²² BBC Azərbaycan, (1 dekabr 2021) <https://bbc.in/3GbgY12>

Yaqublunun ərizəsində göstərdiyi xüsusatlar öz təsdiqini tapmadığından onun iddiası əsasında cinayət işinin başlanması tələbi rədd edilib²³.

a) Şəxsi həyatın toxunulmazlığı hüququ

İl ərzində toplanmış hüquq pozuntuları arasında 12 hal üzrə şəxsi həyatın toxunulmazlığı hüququnun pozuntusu müəyyən edilib.

Milli qanunvericiliyə görə heç kəsin razılığı olmadan kimsənin şəxsi həyatı haqqında məlumatın toplanılmasına, saxlanılmasına, istifadəsinə və yayılmasına yol verilmir.

İl ərzində əsasən müxalif mövqeyi və ictimai fəaliyyəti olan şəxslərə qarşı şəxsi həyatın toxunulmazlığı hüququ üzrə pozuntular qeydə alınıb. Məsələn, iyulun 19-da Mütəşəkkil Cinayətkarlıq və Korrupsiyanı Araşdırma Layihəsi (OCCRP) Azərbaycanda jurnalistlərin və başqa ictimai fəalları telefonlarının izlənməsinə dair yeni araşdırma yayıb. Əldə olunan dəlillərə görə, Azərbaycan jurnalistlərinə qarşı İsrailin kiber-izləmə qurğularını istehsal edən NSO Group şirkətinin Pegasus adlı casus proqramından istifadə edib. Belə ki, Pegasus iPhone və Android cihazlarına yoluxur və operatorlara mesajlar, fotosəkillər və e-poçtlar çıxarmaq, zəngləri qeyd etmək və mikrofonları gizlicə aktivləşdirmək imkanı verir. Sızdırılan şübhəli hədəflər siyahısında 200-dən çox şəxsin adı hallanıb.²⁴

Martın 28-də sosial şəbəkələr, o cümlədən teleqram kanalı vasitəsilə Demokratik Qüvvələrin Milli Şurasının sədri Cəmil Həsənlinin qızı Günel Həsənlinin şəxsi həyatına aid videolar yayılıb. Günel Həsənlili baş verənləri siyasi sifariş kimi qiymətləndirərək, şəxsi həyatına müdaxilə ilə bağlı prokurorluğa şikayət edib.²⁵ Ancaq bir ay sonra Günel Həsənlili hüquq-mühafizə orqanlarının fəaliyyətindən narazı olduğunu, şikayətlərilə bağlı ona heç bir cavab verilmədiyini bildirib.²⁶

9 martda İctimai fəal Nərmin Şahmarzadənin Facebook hesabı ələ keçirilərək, ona aid şəxsi yazışmalar və bəzi digər məlumatlar ictimailəşdirilib.²⁷

Həbsdə olan jurnalist Əfqan Sadıqovun həyat yoldaşı Sevinc Sadıqova 30 mart tarixində Dövlət Təhlükəsizlik Xidməti əməkdaşlarının onu intim görüntülərinin yayılacağı ilə bağlı şantaj etdiyini bildirib.²⁸

²³ AzerTac (12 yanvar 2022), <https://rb.gy/gctskv>

²⁴ Gözətçi, (20 iyul 2021) <https://bit.ly/3qd3ane>

²⁵ Amerikanın səsi, (30 aprel 2021) <https://bit.ly/34CPCJF>

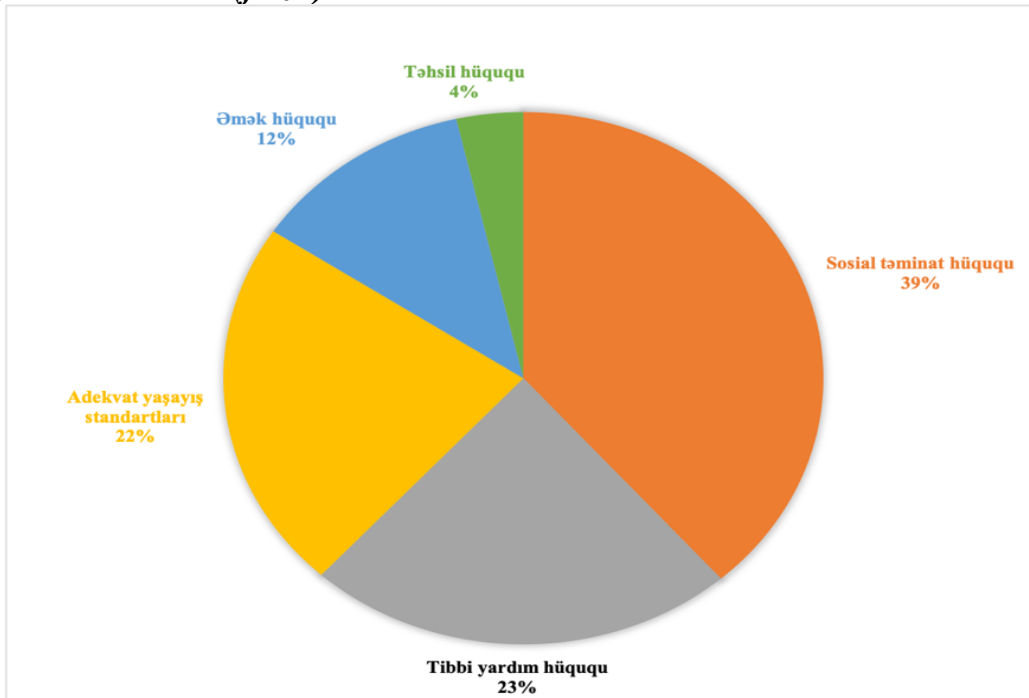
²⁶ Gözətçi, (30 aprel 2021) <https://bit.ly/3r1r7gz>

²⁷ Amerikanın səsi, (13 mart 2021) <https://bit.ly/3t8QmQZ>

²⁸ Toplum Tv (30 mart 2021) <https://bit.ly/3GjvwCg>

4.2. Sosial hüquqlar

Pozuntuların nisbəti (faizlə):

a) Sosial təminat hüququ

İl ərzində sosial təminat hüququnun pozuntusu ilə bağlı 118 hal müəyyən edilib.

Qeyd edək ki, sosial təminat hüququnun pozulması ilə bağlı şikayətlər əsasən Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi nəzdində Dövlət Tibbi-Sosial Ekspertiza və Reabilitasiya Agentliyinə əlilliyin təyin olunması ilə bağlı müraciətlərə imtinaların verilməsi barədə olub.

2021-ci il ərzində sosial təminat hüququnun pozulması halları ünvanlı sosial yardım almaq üçün müraciət edən az təminatlı ailələrə müxtəlif səbəblərdən, bəzi hallarda isə bürokratik əngəllər və ya və rüşvət tələbi ilə imtina verilib. Məsələn, Gəncə sakini Sevinc Həsənova fevralın 2-də ünvanlı sosial yardım almaq üçün Tibbi-Sosial Ekspertiza və Reabilitasiya Alt Sistemində (TSERAS) sənədlərini tam qaydada yükləyərək müraciət etsə də, ona imtina cavabı gəlib. Bununla bağlı Həsənova Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin 142 Çağrı Mərkəzinə müraciət edib. Nazirlikdən isə bildirişlər ki, imtinanın səbəbləri əsassızdır və sosial yardım almasına heç bir maneə yoxdur.²⁹

Qeyd edək ki, sosial təminatla bağlı şikayətlərin əsas ünvanı yerli icra hakimiyyətləri və Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi olub.

²⁹ Gözətçi, (12 aprel 2021) <https://bit.ly/3qju5hD>

b) Adekvat yaşayış standartları

İl ərzində adekvat yaşayış standartlarının pozulmasına dair daxil olmuş şikayətlər əsasında 77 halla bağlı fakt dəqiqləşdirilib.

Bu sahədə əsas şikayətlər şəhər mərkəzlərindən kənarında yerləşən kənd və qəsəbələrdə yolların yararsız halda olması, içməli su, elektrik və qaz təhcizatında çatışmazlıqlarla bağlıdır.

c) Tibbi yardım hüququ

İl ərzində tibbi yardım hüququ ilə bağlı şikayətlər əsasında 77 hal müəyyən edilib.

Bu cür hallara əsasən vətəndaşların icbari tibbi sığortadan istifadəsi və bəzi xəstələrə pulsuz təqdim edilməli dərmanların əldə olunmasında məhdudiyyətlər daxildir. Məsələn, Ağstafa sakini Ella Qəhrəmanova Ağstafa Rayon Xəstəxanasından şikayətində bildirib ki, şəkərli diabet xəstələrinin pulsuz dərmanları azaldılıb, həkimlər isə xəstəxanaya xəstə sayına görə dərman gəlmədiyini bildiriblər.³⁰

Bəzi məhbuslar yaxınları vasitəsilə saxlanma yerlərində tibbi yardımın keyfiyyətinin aşağı olduğunu, pandemiya qaydalarına uyğun tibbi tədbirlərin görülmədiyini şikayət ediblər. Məsələn, 1 sayılı Cəzaçəkmə Müəssisəsində saxlanılan Polad Aslanov bildirib ki, ürək-damar xəstəliyindən əziyyət çəkməsinə baxmayaraq, ona keyfiyyətli tibbi yardım göstərmirlər və Pentesiər Xidmətin Mərkəzi xəstəxanasına yerləşdirmirlər.³¹

d) Əmək hüququ

Əmək hüququnun pozulması üzrə şikayətlər əsasən, əmək müqaviləsi şərtlərinin yerinə yetirilməməsi, işçilər arasında ayrı-seçkilik, əmək haqqının tam ödənilməməsi, aylıq ödənişlərin gecikdirilməsi, həmçinin texniki təhlükəsizlik qaydalarına riayət edilməməsi halları ilə bağlıdır. Ümumilikdə, əmək hüququnun pozulması şikayətləri üzrə 37 hal müəyyən edilib.

Məsələn, mayın 6-da Bakı şəhər Təcili və Təxirəsalınmaz Tibbi Yardım Stansiyasının 7, 8 və 9 sayılı köməkçi stansiyalarının tibb işçiləri koronaviruslu xəstələrin müalicəsi üçün ödənilən əlavələri ala bilmədiklərinə etiraz edərək işi bir neçə saatlığa dayandırılar. Həkimlər mayın 6-da axşam saatlarında Binəqədi rayonundakı 9 sayılı stansiyanın qarşısına, mayın 7-də isə səhər saatlarında isə Bakı Şəhər Təcili və Təxirəsalınmaz Tibb Yardım Stansiyasına toplanıblar. Onlar bildiriblər ki, 3 aydır ki, qanunsuz olaraq əlavələri ödənilmir.³²

İyunun 6-da Azərbaycan Minatəmizləmə Agentliyinin (ANAMA) əməkdaşları çalışdıqları ağır iş şərtlərindən narazı olduqlarını bildiriblər. Onlar bildirirlər ki, eyni işi görüb, eyni əmək sərf

³⁰ Gözətçi, (20 may 2021) <https://bit.ly/3zKNBq7>

³¹ Gözətçi, (22 dekabr 2021) <https://bit.ly/3FbMVLx>

³² Gözətçi, (7 may 2021) <https://bit.ly/3JRPhTD>

etdikləri halda, azərbaycanlı və əcnəbi vətəndaşların əməkhaqları arasında böyük fərq var. Bu fərq bir neçə kateqoriyadan ibarətdir. Şikayətçilər əlavə ediblər ki, agentlik rəhbərliyi minaaxtaranların həyat təhlükəsizliyi qaydalarına riayət etməsini də nəzərə alırmır, əksinə, təhlükəsizlik qaydalarına əməl edilmədən minaaxtaranları bölgələrdə təmizlik işləri aparmağa göndərirlər.³³

e) Təhsil hüququ

İl ərzində təhsil hüququnun pozulması üzrə 11 dəqiqləşdirilərək müəyyən edilib. Bu sahədə pozuntu hallarına məktəb binalarının yararsız vəziyyətdə olması, xüsusən də məktəblərdə istilik sisteminin yararsız olması, distant təhsil dövründə bəzi kəndlərdə internetə çıxış məhdudiyətləri daxildir. Məsələn, Salyan rayonunun Varlı və Yolüstü kəndlərinə internet xətləri çəkilmədiyini üçün məktəblilər distant təhsildən sistemli şəkildə yararlı bilməyib. 2021-ci ilin yanvarında kənd sakinləri Salyan rayon Telekommunikasiya Mərkəzinə rəsmi şəkildə müraciət etsələr də, müraciətə heç bir rəsmi cavab verilməyib.³⁴

4.3. Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin qərarlarının icra vəziyyəti

2021-ci il ərzində Avropa Şurası Nazirlər Komitəsi Azərbaycandan olan ərizəçilərin şikayətləri üzrə Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin müxtəlif illərdə qəbul etdiyi qərarların icrası ilə bağlı vəziyyəti qiymətləndirib.

a) *Namazov qrup işi*

Avropa Şurası Nazirlər Komitəsi 1406-cı toplantısında Nazarov qrup işi ilə bağlı qətnamə qəbul edib³⁵. Qeyd edək ki, Nazarov işində Avropa Konvensiyasının 6-cı (ədalətli məhkəmə araşdırması hüququ), 8-ci (şəxsi həyata və ailə həyatına hörmət hüququ) və 10-cu (fikri ifadə etmək azadlığı) maddələrinin pozuntularından bəhs edilir. Nazarov işi çərçivəsində AIHM-in Azərbaycanla bağlı 3 qərarının (Elçin Nazarov, Xalid Bağirov, Aslan İsmayılov Azərbaycana qarşı qərarları) icrasına nəzarət edilir. Qərarların hər biri adiçəkilən vəkillərin Azərbaycan Vəkillər Kollegiyasından xaric edilməsi ilə bağlıdır. AIHM bu işlərdə həmin vəkillərin xeyrinə qərar vermişdi.

Komitə qeyd edib ki, məlumatların gec təqdim edilməsi geniş analizə imkan verməyib. Qətnamədə göstərilib ki, bu məhkəmə işlərinin icrasının araşdırılması Nazirlər Komitəsinin 1419-cu iclasında (dekabr 2021) davam etdirilsin. Komitənin 1419-cu iclasında Nazarov qrup işinin icra vəziyyətilə bağlı hökuməti fəaliyyət planı/hesabat təqdim etməyə dəvət edərək, 2022-ci ildə növbəti iclaslarından birində bu qrup işinin araşdırılmasının davam etdiriləcəyinə qərar verib.

³³ Gözətçi, (6 iyun 2021) <https://bit.ly/3r6ekJO>

³⁴ Gözətçi, (1 fevral 2021) <https://bit.ly/3q9rmHe>

³⁵Daha ətraflı: Nazarov işi qrupu <https://bit.ly/3GxvJS9>

b) Mahmudov və Ağazadə qrupu

Komitə 1419-cu toplantısında (30 noyabr-2 dekabr) Mahmudov və Ağazadə qrupu Azərbaycana qarşı işləri ilə bağlı qətnamə qəbul edib. Qeyd edək ki, Mahmudov və Ağazadə qrupunda AİHM-in Azərbaycanla bağlı 4 qərarının (Tağıyev və Hüseynov Azərbaycana qarşı, Fətullayev Azərbaycana qarşı, Mahmudov və Ağazadə Azərbaycana qarşı, Əli Həsənov Azərbaycana qarşı) icrasına nəzarət edilir. Bu qərarlar ifadə azadlığı hüququnun pozuntusu, böhtan və təhqirə görə cinayət cəzalarının tətbiqi ilə bağlıdır.³⁶

Komitə ifadə azadlığı hüququnun pozuntusu, böhtan və təhqirə görə cinayət cəzalarının tətbiqi ilə bağlı olan Mahmudov və Ağazadə qrup işinə dair qətnaməsində qərarların icrasında fərdi kontekstdə problemlərin olduğunu vurğulayıb³⁷.

Qətnaməyə görə, hökumət hələ də defamasiyaya görə cinayət məsuliyyətinin ləğvi (Cinayət Məcəlləsinin 147 və 148-ci maddələri) istiqamətində addım atmayıb. Hökumətdən tələb edilib ki, böhtan və təhqirə görə 2016-2020-ci illərdə cinayət cəzalarının tətbiqi ilə bağlı statistik məlumat təqdim edilsin.

Sənəddə Azərbaycan hökumətinin “Media haqqında” qanun layihəsi hazırlaması qeyd edilib. Komitə hökuməti yeni qanun layihəsinin Avropa Konvensiyasının tələblərinə uyğun olmasını təmin etmək məqsədilə Avropa Şurası ilə sıx əməkdaşlığa dəvət edib.

c) Qafqaz Məmmədov qrupu

Qafqaz Məmmədov qrup işi üzrə Komitə qeyd edib ki, bu qrupa daxil olan işlər üzrə təzminat məbləğlərinin ödənilməsində problemlər var -21 iş üzrə təzminatlar ödənilsə də, 5 ərizəçi hələ də təzminatın ödənilməsini gözləyir. Bu iş müxalifətin planlaşdırıb, təşkil etdiyi və ictimai asayiş baxımından heç bir təhlükə doğurmayan dinc etiraz aksiyasının dağıdılması və ərizəçinin sərbəst toplaşmaq azadlığına çoxsaylı aşırı müdaxilələrin edilməsi ilə bağlıdır.

Komitə həmçinin sərbəst toplaşmaq azadlığına təminatla bağlı həm qanunvericilikdə, həm də praktikada struktur problemlərin olduğunu qeyd edib.

d) Məmmədli qrupu

Məmmədli qrupu Azərbaycana qarşı işi üzrə qəbul olunan qətnamədə komitə əvvəlki qərarlarını, o cümlədən Komitənin 1369-cu iclasında (mart 2020-ci il) qəbul edilmiş keçici qətnaməni

---

³⁶ Daha ətraflı: Mahmudov və Ağazadə qrup işi <https://bit.ly/3I3ISUs>

³⁷ Yuxarıda

xatırladı, hakimiyyət orqanlarını gecikmə olmadan hər bir ərizəçi ilə bağlı bütün zəruri fərdi tədbirlərin görülməsini təmin etməyə çağırıb.³⁸

Qeyd edək ki, Məmmədli işi qrupunda AİHM-in Azərbaycanla bağlı qəbul etdiyi 6 qərarın icrasına nəzarət edilir. Həmin qərarlar Anar Məmmədli, Həsənov və başqaları, İntiqam Əliyev, İbrahimov və Məmmədov, Xədicə İsmayılova, Arif və Leyla Yunuslarla bağlıdır. Bu qərarlar ərizəçilərin aktiv siyasi və sosial iştirakçılıqlarına, hökuməti tənqidə, insan hüquqları və seçkiləri izləmə sahəsində fəaliyyətlərinə görə Konvensiyanın 18-ci maddəsinə zidd olaraq məhkəməyə qədər həbs edilmələri və azadlıqdan məhrum olunmaları ilə bağlıdır.³⁹

Noyabrın 19-da Ali Məhkəmənin Plenumu NİDA Vətəndaş Hərəkəti İdarə Heyətinin keçmiş üzvləri – Rəşadət Axundov, Zaur Qurbanlı, Üzeyir Məmmədli və Rəşad Həsənovun 2013-cü ildə qanunsuz həbsi ilə bağlı bəraət qərarı verib. Ancaq məhkəmə bəraət hökmü verilən 4 NİDA-çı ilə yanaşı eyni ittihamlarla 2013-cü ildə həbs edilmiş İlkin Rüstəzadə və Şahin Novruzlu barədə bəraət hökmü verməyib.⁴⁰ Bununla yanaşı 2021-ci il ərzində Məmmədli qrupuna daxil olan digər ərizəçilər - Anar Məmmədli, İntiqam Əliyev, İbrahimov və Məmmədov, Xədicə İsmayılova, Arif və Leyla Yunuslarla bağlı Ali Məhkəmənin bəraət hökmü verməsinə dair Komitənin çağırışlarına məhəl qoyulmayıb.

V. NƏTİCƏLƏR VƏ TÖVSIYYƏLƏR

2021-ci il ərzində sosial, mülki və siyasi hüquqlar üzrə SMDT-nin qeydə aldığı pozuntular və şikayətlərin miqyası göstərir ki, Azərbaycanda insan hüquqlarının müdafiəsi sahəsində siyasi böhran dərinləşməkdə davam edib.

SMDT aşağıdakı sahələrdə hüquq pozuntularının sistemli xarakter daşdığına müəyyən edərək, ilin yekunu ilə bağlı müvafiq nəticələrə gəlib:

- Koronavirus pandemiyası dövründə aztəminatlı ailələrin sosial təminatı daha da çətinləşib, dövlət büdcəsindən bu cür ailələrə ayrılan sosial müvafətlərin çatımlılığı bəzi bürokratik əngəllərlə müşayiət olunub. 2020-ci ilin Qarabağ müharibəsi iştirakçıları, xüsusən də yaralanmış döyüşçülərin sosial təminatı ilə bağlı standartlar təkmilləşməyib. Sosial hüquqların pozulması ilə bağlı əsas şikayətlər Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi nəzdində Dövlət Tibbi-Sosial Ekspertiza və Reabilitasiya Agentliyinə əlilliyin təyin olunması ilə bağlı müraciətlərə imtinaların verilməsi halları barədə olub. Bununla yanaşı dövlət müəssisələri və dövlət büdcəsindən maliyyələşən layihələrdə çalışan işçilərin əmək hüquqlarının pozulması ilə bağlı çoxsaylı şikayətləri qeyd alınıb və bu cür halların

³⁸ Məmmədli qrup işi: <https://bit.ly/3freHJs>

³⁹ Yuxarıda

⁴⁰ Amerikanın səsi, (19 noyabr 2021) <https://bit.ly/3GdvjJC>

qarşısının alınması üçün müvafiq dövlət qurumlarının adekvat tədbirlər görmədiyi müəyyən edilib.

- Sosial mediada müxalif fikirlərinə görə siyasi və ictimai fəalları saxlanması, təzyiqlər və təhdidlərə məruz qalması ifadə azadlığı və birləşmək hüququnun kobud şəkildə pozulması ilə müşayiət olunub. İlin sonunda Media haqqında qanun Milli Məclisə təqdim edilərək, tələsik şəkildə qəbul edilib. Hökumət qanun layihəsini Avropa Şurası Venesiya Komissiyasının rəyini öyrənmək üçün təqdim etməyib, yerli ekspertlərin rəyini nəzərə almayıb.
- İl ərzində siyasi motivli təqiblər və təzyiqlər davam edib. Sosial və siyasi tələblərlə keçirilən bütün aksiyalar polis müdaxiləsi ilə dağıdılıb, bununla da sərbəst toplaşmaq azadlığı dəfələrlə pozulub.
- Siyasi motivli inzibati və cinayət işləri üzrə istintaq və məhkəmə prosesləri zamanı ədalətli məhkəmə araşdırması hüququnun təmin edilməsi baş verməyib, bu cür işlər üzrə məhkəmə qərarlarında istintaq orqanlarının gəldiyi nəticələri əsasən tərəddüdsüz qəbul edilib.
- İl ərzində polis idarələri, müvəqqəti saxlanma yerləri və həbsxanalarda işgəncə və pis rəftala bağlı çoxsaylı məlumatlar yayılsa da müvafiq dövlət qurumları bir qayda olaraq bu halları təkzib ediblər.
- Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin (AİHM) Azərbaycandan olan ərizəçilərlə bağlı qərarları üzrə Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin qruplaşdırdığı işlər və tövsiyələr əsasında məhkəmə-hüquq sistemi və milli qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi islahatları baş verməyib, zərərçəkmiş şəxslərə AİHM-in təyin etdiyi təzminatların ödənilməsində siyasi ayrı-seçkilik müşahidə edilib.
- Koronavirus pandemiyası dövründə ölkədə hərəkət azadlığı və sərbəst toplaşmaq azadlığına tətbiq edilən qadağalar bəzi hallarda ictimai fəallara qarşı sui-istifadə ilə müşayiət olunaraq, yüngül cərimələr əvəzinə onların inzibati qaydada həbsi ilə nəticələnib.
- Avropa Şurası Parlament Assambleyasının 30 yanvar 2020-ci ildə qəbul etdiyi qətnamə və yerli hüquq müdafiə təşkilatlarının hesabatları əsasında siyasi məhbus qrupuna aid olan şəxslərdən 2021-ci ildə təxminən 42 nəfər azadlığa çıxsada, hazırda ölkə həbsxanalarında 100 nəfərdən artıq siyasi məhbus var.

SMDT ölkədə sosial, mülki və siyasi hüquqların müdafiəsi üzrə vəziyyətin təkmilləşməsi və insan hüquqları ilə bağlı böhranın aradan qalxması üçün dövlət orqanlarına aşağıdakı tədbirlərin görülməsini təklif edir:

- Aztəminatlı ailələr, müharibə iştirakçıları və əlilliyi olan şəxslərin sosial təminatı ilə bağlı mürciətlərin operativ və şəffaf araşdırılması ilə bağlı mexanizmlər təkmilləşdirilsin;
- Koronavirus pandemiyası dönməində sosial ehtiyacların adekvat qarşılınması üçün mövcud sosial yardım proqramları təkmilləşdirilsin və tətbiq edilən qadağalardan ictimai fəallara qarşı polisın sui-istifadə halları dayandırılınsın;
- Azərbaycanda məhəmə-hüquq sisteminin müstəqilliyinin təmin olunması ilə bağlı Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin tövsiyələri icra olunsun, Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin qərarlarının icrası təmin olunsun və müvafiq pozuntulara cavabdeh şəxslərin hüquq-mühafizə və məhkəmə sistemindən uzaqlaşdırılması təmin edilsin;
- Hakimiyyət siyasi iradə nümayiş etdirərək, siyasi məhbsuların azadlığa çıxması ilə bağlı Avropa Şurası Parlament Assambleyasının qətnamələri və yerli hüquq müdafiə təşkilatlarının hesabatlarını nəzərə almalıdı;
- İşgəncə və pis rəftarla bağlı vətəndaşların şikayətləri vaxtında və şəffaf şəkildə araşdırılınsın, media orqanları və hüquq müdafiəçilərinə saxlanma yerlərinin vəziyyəti ilə bağlı baxış keçirmək imkanı yaradılsın;
- Vətəndaşların ifadə azadlığının müdafiəsi ilə bağlı AİHM-in müvafiq qərarlarından irəli gələn müddəalar icra edilsin, sosial media istifadəçilərinə qarşı təqiblər dayandırılınsın, “Media haqqında” yeni qanunun Avropa Şurası və ATƏT standartları əsasında təkmilləşdirilməsi təmin edilsin;
- Pandemiya qadağaları əsas götürülərək, vətəndaşların dinc etiraz aksiyalarının qadağan edilməsi ənənəsi aradan qaldırılsın, “Sərbəst toplaşmaq azadlığı haqqında” qanun Avropa Şurası Venesiya Komissiyasının tövsiyələrinə uyğun təkmilləşdirilsin;
- Vətəndaş cəmiyyəti qurumlarının fəaliyyətinə məhdudiyətlər yaradan müddəalar “QHT-lər haqqında”, “Hüquqi şəxslərin reyestri haqqında” və “Qrant haqqında” qanunlardan çıxarılsın, bu normativ aktlar Avropa Şurası Venesiya Komissiyasının müvafiq tövsiyələri əsasında təkmilləşdirilsin;

Əlaqə:

Telefon: (+994 70) 340 34 34

E-poçt: emc.az2001@gmail.com

Veb: www.smdtaz.org

Twitter: [SMDT_EMDS](https://twitter.com/SMDT_EMDS)